

Geloofsbezinning (systematische en hermeneutische theologie en levensbeschouwing)

Docent: dr. J.H. (Jan) Sonderen

Doelstelling (algemeen)

Aan de hand van centrale theologische en filosofische begrippen en kunstzinnige uitingen doe je onderzoek naar mogelijke inhouden van godsgeloof en leer je het christelijk theologisch gedachtegoed verstaan als een complex van samenhangende gedachten en 'spreekregels'. Je leert 'geloof' ook te verstaan als een inspirerende levensvisie voor mensen van deze tijd. Geloven vergt – zeker van pastores en geestelijk verzorgers – een voortdurende reflectie en intellectuele verantwoording in dialoog met de moderne cultuur. De spirituele beleving en interpretatie van dit proces leer je tevens bezien vanuit de actuele context van de wereldgodsdiensten en van de man-vrouwverhoudingen. Het is de bedoeling dat je komt tot aanscherping van jouw eigen positie, mede met het oog op de vaardigheid om dergelijke educatieve vormingsprocessen te begeleiden.

Jaar 2

2 dagdelen, 2 studiepunten

Doelstelling (specifiek)

Oriëntatie.

Toetsing

Wordt nader bekendgemaakt.

Literatuur

Verplicht (wordt op college nader toegelicht):

- W. R. van der Zee, *Opnieuw geloven. Kanttekeningen bij een geloofsbelijdenis*, Zoetermeer, 2011.
- R. Zuurmond, *Niet te geloven. Apostolische Geloofsbelijdenis en Bijbel*, Vught, 2010.
- In nauwe samenhang hiermee zeer aanbevolen:
- M. den Dulk, *Geloof, gebod, gebed. Wat kan ik weten? Wat moet ik doen? Wat mag ik hopen?*, Vught, 2015.
- R. Zuurmond, *In hemelsnaam. Over vertaling en betekenis van het Onze Vader*, Vught, 2012.
- R. Zuurmond, *God en de moraal. Een andere kijk op Bijbelse ethiek*, Middelburg, 2018.

Aanbevolen:

Het volgende overzicht van boeken is bedoeld om een indruk te geven van de reikwijdte van dit vak en van de verscheidenheid aan publicaties die bij dit vak gaandeweg een rol zouden kunnen spelen.

- C. Anbeek, *Aan de heidenen overgeleverd. Hoe theologie de 21^e eeuw kan overleven*, Utrecht, 2013.
- C. Anbeek en A. de Jong, *De berg van de ziel. Een persoonlijk essay over kwetsbaar leven*, Utrecht, 2013.

- C. Anbeek, *Voor Joseph en zijn broer. Van overleven naar spelen en andere zaken van ulthiem belang*, Utrecht, 2018.
- K. Armstrong, *De wenteltrap. Mijn weg uit de duisternis*, Amsterdam, 2003.
- A. van de Beek, *Van Kant tot Kuitert en verder. De belangrijkste theologen vanaf 1800*, 3^e, herziene druk, Utrecht, 2013.
- R. Benjamins, J. Offringa en W. Slob (red.), *Liberaal christendom. Ervaren, doen, denken*, Vught, 2016.
- R. Benjamins, *Catherine Keller's constructieve theologie*, Middelburg, 2017.
- W. van den Bercken, *Geloven tegen beter weten in*, Amsterdam, 2014.
- H. Berkhof, *Christelijk geloof. Een inleiding tot de geloofsleer*, Nijkerk, 1973; 5^e, herziene druk, 1985.
- Ch. Berkvens-Stevelinck, *Marc-Alain Ouaknin. De joodse gids van deze tijd*, Vught, 2015.
- K. Biezeveld, *Als scherven spreken. Over God in het leven van alledag*, Zoetermeer, 2008.
- K. Blei, *Noordmans. Een inleiding met kernteksten*, Kampen, 2010.
- G. van den Brink, *Oriëntatie in de filosofie. Westerse wijsbegeerte in wisselwerking met geloof en theologie*, 3^e druk, Zoetermeer, 2007.
- M.E. Brinkman, *Het drama van de menselijke vrijheid. De ambivalente rol van het christelijke vrijheidsbegrip in de westerse cultuur*, Zoetermeer, 2000.
- M.E. Brinkman, *De niet-westerse Jezus. Jezus als bodhisattva, avatara, goeroe, profeet, voorouder en genezer*, Zoetermeer, 2007.
- D. Boer, *Een heel andere God – het levenswerk van Karl Barth (1886-1986)*, Narratio, Gorinchem, 2002.
- D. Boer, *Protest tegen een verkeerde wereld. Een geschiedenis van de protestantse theologie in de 19^e en 20^e eeuw in Europa*, Amsterdam, 1991.
- D. Boer, *Verlossing uit de slavernij. Bijbelse theologie in dienst van de bevrijding*, Vught, 2010.
- F.G. Bosman (red.), *Toptheologen. The Next Generation. Theologie aan het begin van de 21^e eeuw (Janet Martin Soskice, Gavin d'Costa, Johannes Zizioulas, Rowan Williams, John Millbank, Sarah Coakley, Alister McGrath)*, Heeswijk, 2015.
- K. Bras, *Een met de Ene. Protestantse mystiek van Abraham Kuyper tot Maria de Groot*, Vught, 2013.
- K. Bras, *Oog in Oog. Christelijke mystiek in woord en beeld*, Vught, 2017.
- G. van den Brink en C. van der Kooi, *Christelijke dogmatiek. Een inleiding*, 5^e, herziene druk, Zoetermeer, 2015.
- M. Buber, *De weg van de mens*, Utrecht, 1996.
- M. Buber, *Dialogisch leven*, Utrecht, 2007.
- M. Buber, *Ik en Jij*, 10^e druk, Utrecht, 2003 (ook eerdere drukken zijn bruikbaar).
- M. Buber, *Twee wijzen van geloven*, 4^e druk, Wassenaar, z.j.
- B. Dicou en J. Goud (red.), *Een mens – vol van Geest. Jezus in woord en beeld*, Zoetermeer, 2008.
- O. Duintjer, *Onuitputtelijk is de waarheid*, Budel, 2002.
- E. Flesseman-van Leer, *Geloven vandaag*, 6^e druk, Nijkerk, 1987.
- H. Geerts en H. Meyer-Wilmes (red.), *Als man en vrouw. Spiritualiteit in veranderende*

- man-vrouwverhoudingen*, Nijmegen, 2003.
- J.F. Goud en K. Holtzapffel (red.), *Wij geloven – wat geloven wij?* Zoetermeer, 2004.
 - J. Gray, *Seven Types of Atheism*, Londen, 2018.
 - A. Grün, *Geloof voor beginners*, 2007.
 - A. Grün, *Dragende woorden. Het geheim van de geloofsbelijdenis*, z.p., 2016.
 - G. Groot, *De geest uit de fles. Hoe de moderne mens werd wie hij is. Met illustraties uit de geschiedenis van de beeldende kunst, architectuur, muziek, opera, toneel en film*, 2^e druk, Rotterdam, 2017.
 - T. Halik, *De nacht van de biechtvader. Christelijk geloof in een tijd van onzekerheid*, 2^e druk, Zoetermeer, 2016.
 - T. Halik, *Geduld met God. Twijfel als brug tussen geloven en niet-geloven*, Zoetermeer, 2015.
 - K. Hendrikse, *Geloven in een God die niet bestaat*, Amsterdam, 2007.
 - A.J. Heschel, *God zoekt de mens. Een filosofie van het jodendom*, Amsterdam, 2004.
 - C.J. den Heyer, *Ruim geloven. Een theologisch zelfportret*, 3^e druk, Zoetermeer, 2001.
 - A. Houtepen, *Theologen op zoek naar God. Twintig portretten van katholieke theologen uit de tweede helft van de 20ste eeuw*, Zoetermeer, 2001.
 - A. Houtepen, *Uit aarde, naar Gods beeld. Theologische antropologie*, Zoetermeer, 2006.
 - W. Houweling en E.J. Tillema (red.), *Geloven, zo kan het ook. Vrijzinnige visies op theologische thema's*, Vught, 2011.
 - A. Jonges, *Alsof het zo is... Doen, geloven, denken*, Budel, 2006.
 - E. Jüngel, *Theologie van de aanvechting. Christelijk geloof op het snijpunt van theïsme en atheïsme*. Vertaald en ingeleid door drs. J. Augustus, Zoetermeer, 1991.
 - L. ten Kate en M. Poorthuis (red.), *25 Eeuwen theologie. Teksten/toelichtingen*, Amsterdam, 2017.
 - J.N.D. Kelly, *Early Christian Creeds*, third edition, Londen, 1972.
 - H.W. de Knijff, *Sleutel en slot. Beknopte geschiedenis van de bijbelse hermeneutiek*, Kampen, 1980.
 - E. Kopmels, *Christus en cultuur. Beelden van Christus in de moderne theologie*, Budel, 2005.
 - C. Kruijff, *Leegte achter de dingen. Mijn zoektocht naar een betekenisvol leven*, Amsterdam, 2016.
 - H. Küng, *Christen zijn*, Hilversum, 1975.
 - H. Küng, *Credo. De Apostolische Geloofsbelijdenis toegelicht voor tijdgenoten*, Kampen, 1993.
 - H. Küng, *Bevochten vrijheid. Memoires*, Kampen, 2003.
 - H. Küng, *Omstreden waarheid. Memoires*, Kampen, 2008.
 - H. Küng, *Doorleefde menselijkheid. Memoires*, Kampen, 2015.
 - H. Küng, *Het begin van alle dingen. Natuurwetenschap en religie*, Kampen, 2008.
 - H. Küng, *Het christendom. Wezen, geschiedenis en toekomst*, Kampen, 2009.
 - H. Küng, *Wat ik geloof*, Kampen, 2010.
 - H. Küng, *Wat blijft. Kerngedachten*, z.p., 2013.
 - H. Küng, *Jezus*, Utrecht, 2013.
 - H.M. Kuitert, *Hetzelfde anders zien. Het christelijk geloof als verbeelding*, Kampen, 2005.
 - K.J. Kuschel, *Strijd om Abraham. Wat joden, christenen en moslims scheidt en bindt*,

Zoetermeer, 2001.

- J. van Laarhoven, *De beeldtaal van de christelijke kunst. Geschiedenis van de iconografie*, Nijmegen, 1992.
- C.J. Labuschagne, *Zin en onzin over God. Een kritische beschouwing van gangbare godsvoorstellingen*, 2^e druk, Zoetermeer, 1995. (zie ook www.labuschagne.nl)
- F. de Lange, *Heilige onrust. Een pelgrimage naar het hart van religie*, Utrecht, 2017.
- M. van Leeuwen en M. de Haardt (red.), *Teksten van mijn leven. Grote teksten uit de christelijke traditie*, Zoetermeer, 2007.
- H. de Liagre Böhl, *Miskotte: Theoloog in de branding, 1894-1976*, Amsterdam, 2016.
- C. ter Linden, *Wat doe ik hier in godsnaam? Een zoektocht*, Amsterdam, 2013.
- N. ter Linden, *En dan nog dit. Wandelen met God*, Amsterdam, 2016.
- C.H. Lindijer, *Op verkenning in het postmoderne landschap*, Zoetermeer, 2003.
- Esther Maria Magnis, *Mintijteer*. Roman, Franeker, 2016. Oorspronkelijke titel: *Gott braucht dich nicht* (2012).
- F.W. Marquardt, *Bij de slip van zijn kleding... Een christelijke theologie na Auschwitz*, Baarn, 2003.
- A. Mc Grath, *Christelijke theologie. Een introductie*, Kampen, 3^e druk, 2005.
- A. van der Meiden, *Duurzaam geloven*, Baarn, 2000.
- E. Meijering, *Het Nederlands christendom in de twintigste eeuw*, Amsterdam, 2007.
- E. Meijering, *Ja, dat geloof ik (en wel hierom)*, Utrecht, 2015.
- K.H. Miskotte, *Bijbels ABC* (1941), Utrecht, 2016.
- C.W. Mönnich, *Fragmenten. Achtergronden bij een hedendaagse theologie*, Baarn, 1972.
- J. Muis, *Onze Vader. Christelijk spreken over God*, Zoetermeer, 2015.
- O. Noordmans, *Herscheping. Beknopte dogmatische handleiding voor godsdienstige toespraken en besprekingen*, Zeist, 1934; Barneveld, 2009. Idem, *Verzamelde Werken*, dl. 2, Kampen, 1979, p. 214-322.
- P. Pronk, *Fluiten in het donker. In gesprek met Harry Kuitert*, Kampen, 2006.
- R. Reeling Brouwer, *Grondvormen van theologische systematiek*, Vught, 2009.
- F. Rosenzweig, *De ster van de verlossing*, (vert. A. van Ligten), Delft, 2000.
- A.A. van Ruler, *Ik geloof. De twaalf artikelen van het christelijk geloof in morgenwijdungen*, Nijkerk, 1968.
- A.A. van Ruler, *Van schepping tot Koninkrijk. Teksten (1947-1970) uit het theologische oeuvre van A.A. van Ruler*. Ingeleid en bezorgd door Gijsbert van den Brink en Dirk van Keulen, Barneveld, 2008.
- E. Rutten en J. de Ridder, *En dus bestaat God. De beste argumenten*, 2^e druk, Amsterdam, 2015.
- J. van Saane, *Religie is zo gek nog niet. Een introductie in de godsdienstpsychologie*, Kampen, 2010.
- P. Schelling, *Daar wordt je beter van! Geloof, ziekte en genezing*, 2^e druk, Kampen, 2008.
- E. Schillebeeckx, *Mensen als verhaal van God*, Baarn, 1989.
- F. Schlingensiepen, *Dietrich Bonhoeffer 1906-1945. Biografie*, Utrecht, 2017.
- N. Schuman, *Mijn jaren van geloven. Voorgoed verleden, blijvend visioen*, Zoetermeer, 2012.

- H. Siebrand, *Fantomreligie. Over het spel van gedaanteverandering en rolwisseling*, Bunnik, 2015.
- T. Smedes, *God, iets of niets? De postseculiere maatschappij tussen 'geloof' en 'ongeloof'*, Amsterdam, 2016.
- H. Snoek, *Van huis uit protestant. Hoe de leer verdampte en het geloof veranderde*, Utrecht, 2015.
- J. Sperna Weiland, *De mens in de filosofie van de twintigste eeuw*, Amsterdam, 1999.
- A.M. Spijkerboer e.a.(red.), *Doornse Catechismus. Oude vragen, nieuwe antwoorden*, Utrecht, 2010.
- H. Stamperius, *Kleine theologie voor leken en ongelovigen*, Kampen, 2005.
- W. Stoker, B. Vedder en H.M. Vroom (red.), *De Schriften verstaan. Wijsgerig-hermeneutische en theologisch-hermeneutische teksten*, Zoetermeer, 1995.
- P. Tillich, *De moed om te zijn. Over de menselijke persoonlijkheid en de zin van het bestaan*, Utrecht, 2004.
- A. Uleyn, *Zelfbeeld en godsbeeld. Opstellen over psychotherapie en godsdienstpsychologie*, Baarn, 1993.
- R. Williams, *Tekens van vertrouwen. Een inleiding in het christelijk geloof*, Heeswijk, 2013.
- R. Williams, *Geloof in de publieke ruimte*, Vught, 2013.
- C. Wiman, *Mijn heldere afgrond. Overpeinzingen van een moderne gelovige*, Barneveld, 2016.
- M. Wisse, *Zo zou je kunnen geloven*, Franeker, 2013.
- J.B.M. Wissink (red.), *Toptheologen. Hoofdfiguren uit de theologie van vandaag (Karl Barth, Karl Rahner, Edward Schillebeeckx, Rudolf Bultmann, Dietrich Bonhoeffer, Paul Tillich, Dorothee Sölle)*, Tiel, 2006.
- Th. Witvliet, *Kwaliteit van leven. Het humanisme van Martin Buber. Essay*, Vught, 2017.
- W.R. van der Zee, *Geboren en getogen. Over belijden en gedoopt worden*, 's-Gravenhage, 1993.
- W.R. van der Zee, *De dood is van gisteren. De bijbel over de laatste dingen*, 4^e druk, 's-Gravenhage, 1999.
- W. R. van der Zee, *Gebed met open ogen. Woorden en gebeden rondom het Onze Vader*, 's-Gravenhage, 1999.
- K. Zwanepol (red.), *Belijdenisgeschriften van de Protestantse Kerk in Nederland*, Zoetermeer, 2009.
- A. Zwiep, *Tussen tekst en lezer. Een historische inleiding in de bijbelse hermeneutiek*, 2 delen, Amsterdam, 2013.

Studenten wordt geadviseerd kennis te nemen van *Speling. Driemaandelijks tijdschrift voor bezinning*, te bestellen via e-mail: speling@drukkerijjanotten.nl.

Jaar 3

2 dagdelen, 2 studiepunten

Doelstelling (specifiek)

Voortgezette oriëntatie.

Toetsing

Wordt nader bekendgemaakt.

Literatuur

Verplicht:

Na overleg.

Aanbevolen:

Zie onder Jaar 2.